

Vesna Stanković Pejnović

Zagreb, Hrvatska
vesna.stankovic.pejnovic@gmail.com

"Sporan identitet" Makedonije: Identitet različitosti

Apstrakt: Makedonija je još uvijek u procesu utemeljenja svog identiteta kao nezavisne države, procesu spornom ne samo unutar njenih granica, nego i izvan njih. Bez zaštite jugoslovenske federacije, Makedonija se našla nezaštićena pod udarima susjeda, a makedonski nacionalizam nalazi povoljne okolnosti svog isticanja što će znatno utjecati na makedonsko-albanske odnose u novoj državi. Od početka 90ih godina 20. stoljeća makedonski identitet je simbolično osporavan od strane susjeda, ali i realno od strane albanske manjine, koja se suprotstavlja političkoj i kulturnoj dominaciji. Unutarnje osporavanje nacionalnog identiteta je rezultat velikog broja različitosti između dvije etničke zajednice, što je i rezultiralo u povećanoj društvenoj segregaciji koju prati utemeljenje novih političkih identiteta i institucija po etničkim granicama. Vanjski izazov se može sažeti na slijedeći način: Bugarska se protivi zasebnom priznanju jezika i nacije; Srbija autokefalnosti crkve; Albanci državnosti, a Grci imenu države, nacije te nazivu jezika.

Ključne reči: Makedonija, identitet, nacija, manjina

Kao zakon mišljenja stav važi samo ako je on zakon bitka, koji glasi: svakom biću kao takvom pripada identitet, jedinstvo sa samim sobom.

M. Heidegger, *Stav identiteta*,
u: *Kraj filozofije i zadaća mišljenja*, Zagreb 1996.

Uvod

Nastojanja samostalne države Republike Makedonije usmjerena su na opravdanje zakonodavnog karaktera države kao nacionalne države makedonskog naroda te legitimnosti makedonske nacije ka konsolidaciji, a što u sebi sadrži cilj za dokazivanjem i isticanjem makedonskog identiteta kako unutar same Makedonije tako i prema susjedima. Kao što Schöpflin sugerira, identitet nudi pojedincima sigurnost društva i solidarnost, zajednički svijet u kojem trebaju živjeti i u kojem pojedinac može naći druge, sebi lične, ljude (Schöpflin 2000, 10).

Može li se i danas o Makedoniji govoriti kao o "zemlji u navodnim znakovima" (Schwartz 1993), ili je Makedonija postala država na koju se više ne treba čekati? Kako pomiriti mnoštvo različitosti oko kulturnog nasljeđa i povijesnog prostora kao i "sporan identitet" koji se odnosi na obuhvaćanje osobitog načina različitosti života pokušavajući pomiriti različitost između "konflikta" s jedne strane do "konsenzusa" s druge strane? (Schwartz 2001).

Kako bi se razumjela kompleksnost makedonskog identiteta treba uzeti u obzir i značajni dio prošlosti. Makedonija je jedna od rijetkih republika koja nije, dobivanjem svoje samostalnosti, odmah željela izbrisati sva nasljeđa bivše države jer je upravo u toj državi i našla svoj identitet. Raspadom te zemlje i taj i takav identitet je došao u pitanje.

Ideološki temelj na kojem je nova država gradila svoju nacionalnost slijedi obrazac koji naglašava nacionalni, a ne građanski, elemenat kao polazišni temelj građenja nacije. Isti takav obrazac slijede i Srbija, Grčka i Bugarska (Rudometof 2001, 101–56). Domovina se bazira po kulturalnom, a ne teritorijalnom kriteriju te se uključivanje ili isključivanje iz nacije temelji na identifikaciji stanovništva sa nacijom (jezikom, religijom, teritorijom). Takvo početno oblikovanje identiteta donosi Ohridski sporazum čijom je implementacijom započelo stvaranje građanske države po etničkim mjerilima, narušavajući prethodno čisto nacionalno određenje države, kao države "makedonske nacije". Time je uveliko promjenjena percepcija sebe i drugih, te samim tim i oblikovanje nacionalnog identiteta. Percepcija se oblikuje od informacija koje pojedinci primaju, te na temelju njih grade svoja vjerovanja, uvjerenja i "istine". Nakon 2001. godine i Ohridskog sporazuma, Makedonija "traži" svoj identitet između državno-nacionalnog nacionalizma, u zapadnom smislu nacije i unutarnjeg albanskog pod-nacionalnog nacionalizma, istočne varijante. Takva unutarnja nužnost oblikovanja identiteta povezana je s jakom potrebom javnog mnijenja za dokazivanjem makedonskog identiteta prema susjednim nacijama. Makedonija je još uvijek u procesu stvaranja identiteta svoje samostalne države, procesa koji je vezan za izazove ne samo podnacionalnih identiteta unutar same države, nego i značajnog utjecaja na Makedoniju kao subjekta u međunarodnim odnosima.

Govoreći o "spornom makedonskom identitetu" osnovna teza se može sažeti na simboličnog osporavanje identiteta koji se odnosi na susjedne zemlje, Grčku, Bugarsku, Albaniju i Srbiju, te "aktualnog" realnog sukoba vezanog za politički dogovor oko identiteta države između Makedonaca i Albanaca. Nacionalni identitet, ukratko rečeno, oblikuju jezik, religija, državnost, ime države i nacije. "Prijetnja" identitetu Makedonije od Bugarske je usmjerena na jezik, Srbije ka religiji, Albanije ka državnosti, a Grčke ka nacionalnom imenu, njezinom imenu i državi (Isaković 2000, 220).

Utemeljenje makedonskog identiteta

Koliko nacijama, tj. zajednicama koje pretendiraju na to da budu nacije, treba (neprividne, neideološke) stvarnosti da bi bile nacije? Ne postoji potpuna suglasnost utjecajnih teoretičara o definiranju nacije. Problem se temelji na nedostatku kriterija za ustanovljenje objektivne stvarnosti o samoj stvarnosti nacija, dok se pokazalo da je možda odlučan kriterij, možda i najvažniji, upravo subjektivan, tj. on se zasniva na samosvijesti onih koji se osjećaju kao jedna posebna nacija. Takva samosvijest ili osjećanje vlastite posebnosti može se pojaviti u različitim objektivnim stvarnostima (povijesno nasljeđe, ekonomski i industrijski razvoj, kultura, jezik). Ovakav temelj definicije nacije slijedi i Smith koji smatra da naciju čini: populacija koja dijeli povijesni teritorij, zajednički mitovi i povijesna sjećanja, javna kultura, zajednička ekonomija, te zakonska prava i obveze (Smith 1991, 14). Elementi koji sačinjavaju takav identitet su ponajprije zajednički *teritorij*, zajedničko *ime* za stanovništvo koje živi na tom teritoriju, *mit o porijeklu*, zajednička *kultura* i zajednička *povijest*. Prema Smithu, još bi jedna od glavnih odrednica etničke zajednice bio i osjećaj solidarnosti (Smith 2003). Will Kymlicka i Wayne Norman smatraju da zajednice sebe kvalificiraju kao nacije kada o sebi misle kao o nacijama (Kymlicka et al 2000, 19).

Shodno tome percepcija nacionalnog identiteta i povijesnih mjesta na Balkanu je s jedne strane povezana pojmom nacionalnog identiteta koji je utvrđen u vremenu i prostoru, i s druge strane povijesnom realnošću koja se tiče pridađanju različitim državama i carstvima u različitim vremenskim periodima. Nacije postoje u vremenu i oblikovane su vremenskim procesima i zato imaju vremenske komponente (White 2000, 15).

Povijesno nasljeđe naravno ima krucijalnu ulogu u izgradnji nacionalnog identiteta, pa je i jedna od glavnih karakteristika nacije percepcija svoje jedinstvene povijesti odvojene od drugih nacija. Svaka nacija ima svoju povijest i iskustvo koji su jedinstveni i različiti od drugih nacija (Buzan 1991). Nacionalni identitet je rezultat konfrontirajućih zahtjeva koji počivaju na više ili manje utemeljenim traženjima i pisanim ili tradicionalnim interpretacijama povijesnih događanja, proces koji je utemeljen na grupnom vjerovanju u legitimnost zahtjeva prema domovini. Oblikovanje subjektivnog nacionalnog identiteta određeno je načinom koji nacionalizam oblikuje osjećaj pripadnosti na koji utječu različiti socijalni procesi – ekonomski, politički i kulturni. Na taj način koncept "nacije" i "nacionalnog identiteta" je problematičan jer se zasniva na problematici "nacionalnosti" koja se zasniva na stvaranju "nacije" kao kategorije s kojom se stanovništvo emocionalno i politički identificira (Roudometof 2002a). Shodno tome Makedonija teži posebnosti i jedinstvenosti makedonskog nacionalnog identiteta oblikujući povijest i jezik koji ne mogu biti istovjetni s identitetom Bugarske, Srbije, ili Grčke. Nestankom Oto-

manskog carstva koje je teritorijalno područje Makedonije podjelila na tri administrativne jedinice (*vilajete*), a nastankom Grčke, Bugarske i Srbije sve te nove države su imale pretenzije na otomansku Makedoniju. Sve tri države su bile sačinjene od dijelova i teritorija stanovništva koje je bilo pod Otomanskom vlašću te je samim tim Makedonija bila meta njihovog širenja kroz modernu povijest Balkana, a njeno pitanje o nastajanju se postavlja kao fundamentalno pitanje "identiteta" i "postojanja" (Shwartz 1993, 110).

Kao kategorija identiteta, nacionalnost je važno sredstvo sigurnosti i makedonski nacionalni identitet postaje vrsta sigurnosti svih ljudi koji polažu pretenzije na makedonsku državu, njezine građane ili ime Makedonije prema "napadima" Bugara, Grka i Albanaca. Nacionalni identitet u ovom području proizvod je natjecanja dva suprotna diskursa, građanstva i nacionalnosti. Nacionalni identitet je proizvod konfiktata koji su generirani po manje ili više selektivnim vezama i interpretacijama pisanog ili usmenog predanja. To je proces etabliranja kolektivnog vjerovanja u legitimnost zahtjeva za teritorij "domovine". Danas se nacionalni identitet sagledava kao moderno pokazivanje pripadništva određenoj grupi (Roudometof 1999). Razlog naglašavanja nacionalnog na Balkanu, Brown vidi u činjenici da ljudi na Balkanu vide sebe i svoje neprijatelje prvo kao članove etničke i nacionalne grupe, a tek kasnije kao građane iste zemlje ili pripadnike istog kulturnog habitusa (Brown 2003, 23).

Kao instrument stvaranja imaginarnih zajednica balkanske države su koristile edukacijski sistem i religiju (Roudometof 2001). Teoretičari nacionalizma smatraju da su moderne nacije blisko povezane sa ritualima, stvaranjima nacionalnih mitova i drugih simbola koji ih pomažu u stvaranju i održavanju osjećaja pripadnosti "zamišljenim zajednicama" (Hobsbawm et al 1983; Smith 1986, 1999; Anderson 1991).

Velika važnost za naciju je teritorij. Nacije ne postoje samo u vremenu nego i na nekom prostoru, a važan dio nacionalnog identiteta je emocionalna povezanost za neko mjesto (White 2000, 13). Pojedinci se prije identificiraju sa nekim područjem nego sa političkom strankom. Emocionalna poveznica između mjesta i nacionalnog identiteta je od krucijalne važnosti za cijeli Balkan te zbog te povezanosti mnoge nacije Balkana smatraju da je razvoj njihovog identiteta bio narušavan konstantnim mjenjanjem teritorijalnih granica te dolaskom drugih nacija na njihove teritorije (White 2000, 6). Dodatno izražavanje makedonskog identiteta otežano je činjenicom da se pridjev "makedonski" odnosi na geografske granice i etničke ili nacionalne konotacije. Teritorijalno Makedonija je područje koje pripada Bugarskoj (Pirinska Makedonija), Grčkoj (Egejska Makedonija) i Republici Makedoniji (Vardarska Makedonija). Koristeći pridjev makedonski kao regionalno određenje, Grci i Bugari se mogu identificirati sa Makedoncima ne implicirajući na osjećaj nacionalnog identiteta.

Umjesto teritorijalne definicije nacije, proces građenja nacije u Makedoniji slijedio je isti obrazac kao i zemlje u okruženju, obrazac koji nije uspio razviti

kulturalni i politički model koji bi bio baziran na građanski utemeljenom poimanju nacije. Na zapadu Europe, stanovništvo je tijekom dugotrajnog povijesnog procesa obrazovalo jednonacionalnu svijest koja se oblikovala oko države. Nacionalni identitet je jačao političko zajedništvo.

Kroz 19. i 20. stoljeće građenje nacije na području Balkana se baziralo na nacionalnosti, a ne na građanskom određenju (Roudometof 2001, 101–156). Glavna značajka balkanskog obrasca građenja nacije (koja je započeta u periodu poslije 1850. godine) sustavna je podređenost građanskih prava principima nacionalnosti. Građanstvo se ne odnosi jednostavno na formalno pripadništvo naciji, već i pretpostavlja da su svi građani pripadnici nacije privrženi univerzalnim principima. Nacionalnost, kao temelj posebnog nacionalnog identiteta, implicira na partikularističke kriterije proistekle iz lokalne kulture. Najčešće je taj proces sadržavao politizaciju ranijih etničkih zajednica (Smith 1986), kroz koju kulturalne karakteristike (jezik i religija) postaju politički relevantne (Roudometof 1999, 233–47). U istočnoj je Europi, postojanjem Osmanskog carstva i Austro-Ugarske, moderni razvoj države usmjeren obratno. Etničke grupe su jezgra nacionalizma i nacionalne svijesti koje doprinose stvaranju vlastitih država. Korjen takvog trenda leži u praksi Otomanskog carstva koje je davalo grupna prava članovima vjerskih zajednica (miletски sustav), a ne pojedincima. (Ramet 1989). U miletskom sustavu, grupna prava su povezana s partikularističkim kriterijima, a ne sa univerzalističkim, te na kriteriju nacionalnosti nacionalne države na Balkanu izgrađuju naciju.

Shodno povijesnom nasljeđu, balkanske nacije razvoj nacionalnog identiteta usmjeravaju prvenstveno na jezično-kulturne, a ne etničke kategorije. Stvaranje države i stvaranje nacije dva su odvojena procesa u ovim područjima Evrope. U zapadnoj Evropi nastanak države prethodi postojanju nacije dok je u najvećem broju zemalja istočne i jugoistočne Evrope stvaranje nacija nastupilo prije stvaranja država. Miroslav Hroch ih naziva "malim nacijama" (Hroch 1985). Kako je pojam nacije kulturno determiniran, on nema isto značenje u svim dijelovima Evrope. U zapadnoj je Evropi pojam nacije shvaćen po geopolitičkom ključu, tj. kao teritorijalni okvir države, dok je u centralnoj i istočnoj Evropi nacija shvaćena kao kulturna i jezična zajednica kojoj se pripadništvo određuje na temelju etničke afilacije, a ne temeljem građanskog statusa i državljanstva.

U periodu prije 1945. makedonski nacionalni identitet je razvijan kroz različite kulturne procese. Borba bugarske crkve u periodu prije 1878. prouzročila je svjest o vlastitoj kulturnoj samosvojnosti slavenskih Makedonaca. Tranzicija od otomanskog modela konfesionalne asocijacije u model moderne nacije uzrokovala je traženje lojalnosti makedonskog stanovništva od strane Srba, Bugara i Grka. Nadalje, utemeljenjem VMRO-a¹ javljaju se različiti putevi rje-

---

¹ VMRO je skraćenica od Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija (makedonski: Внатрешна Македонска Револуционерна Организација). Kao tajna

šavanja makedonskog pitanja, lijevo krilo kroz federalizaciju i makedonski nezavisnost, dok je desno krilo okrenuto ka Bugarskoj. I na kraju, obrazovne institucije postepeno postaju sve važnije te značaj jezika kao kulturalnog obilježja (Poulton 1995, 127-129).

Unutar SFRJ, vodstvo Republike Makedonije težilo je razvijanju nacionalnog identiteta (jezik, povijest, religija), a taj je proces, po mišljenju Palmera i Kinga, vodio skoro do potpune identifikacije makedonske nacije s državom (Palmer et al 1971, 153-74). Jugoslovenska politička elita je pitanje nacionalnih problema rješavala pod sloganom "bratstva i jedinstva" i stvaranjem SFRJ Makedonci su prvi puta povezani kao nacija (Poulton 2000, 125). Jugoslovensko vodstvo je uspjelo održati jedinstvo svih nacija, dopuštajući njegovanje nacionalnih osjećanja, ali i držeći ih pod kontrolom uz konstantnu prilagodbu Ustava. Nakon Titove smrti nedostaci postaju sve vidljiviji, te je slabošću rukovodstva, gospodarskom krizom, krajem Hladnog rata uništen uspostavljen balans, a povijesni antagonizam, zatumljen ali ne i uništen socijalističkom vlašću, ponovo je izbio u prvi plan.

Ustavi Republike Makedonije, prije i poslije 1991. godine, izražavali su multikulturalnu osobenost zemlje, ali je državna politika bila usmjerena razvoju makedonskog nacionalnog identiteta (Troebst 1992, 423-442; Willemsen et al 2001, 299-315). Snažno poistovjećivanje makedonske države i identiteta artikulirano je i u Ustavu iz 1991. Dok veliki dio Ustava slijedi civilni model,

---

politička organizacija, osnovana 1893. u Solunu, djelovala je od kraja XIX st. i početkom XX st. Početni cilj organizacije bio je ishođenje autonomije za Makedoniju. Kasnije je VMRO sve više postajao sredstvo za Bugarske ciljeve na Balkanu. VMRO je osnovala male grupe makedonsko – bugarskih nacionalista koji su prvenstveno bili protiv Otomanske vlasti, a za slobodu Makedonije, koju su držali nedjeljivim teritorijem, a njezine stanovnike zvali "*Makedoncima*", bez obzira na njihovu nacionalnost. VMRO je vremenom mijenjao svoje ciljeve, na početku je to bila autonomija, kasnije se razmišljalo o preoblikovanju Balkana u federaciju, s Makedonijom kao jednom od federalnih jedinica. Danas pod imenom VMRO djeluju dvije značajnije političke organizacije, u Bugarskoj djeluje desna politička organizacija od 1990. VMRO, dok u Republici Makedoniji djeluje također od 1990. VMRO-DPMNE. U Makedoniji postoji VMRO-DPMNE, trenutno vladajuća stranka Nikole Grujevskog; VMRO – Narodna partija, Marijana Dodovskog; VMRO – Demokratska partija, Vladimira Golubovskog; VMRO-TMRO-VEP, Strase Angelovskog; VMRO-OMO partija koja ujedinjuje makedonsku dijasporu, Obedineta za Makedonia, OM, svojevrsna je frakcija VMRO-a sa predsjednikom Ljubetom Boškovskim, jednim od utemeljitelja VMROa. VMRO koji djeluje u Bugarskoj objedinjuje bugarske nacionaliste koji smatraju da su Makedonci bugarskog podrijetla. Zalažu se za ujedinjenje svih makedonskih pokrajina, ali pod bugarskim svodom, smatrajući Makedoniju dijelom Bugarske, predsjednik je Krasimir Dončev Karakačanov.

u Preambuli se ističe da su Makedonci konstitutivna nacija nove države, a u isto vrijeme garantira se jednak tretman drugim nacionalnostima.

Mnogi Makedonci se protive konceptu civilnog identiteta jer se boje gubitka države za čije su se priznanje tako snažno borili. Političari i intelektualci smatraju da ako Makedonci nisu eksplicitno spomenuti u preambuli Ustava, opstojnost makedonske nacije dolazi u pitanje. Makedonci su se kao nacija stoljećima borili za opstojnost vlastite nacionalne države, te ju ne žele dijeliti (Troebst 1992, Willemsen et al 2001).

Na kraju 20. stoljeća na istoku Evrope potpuno neočekivano stvara se jedan novi svijet država čije su granice određene etnicitetom i religijom. Sve male etničke zajednice zahtijevaju svoju državu. Poslije dugog socijalističkog perioda, nacija i religija postaju najjače sile u stvaranju identiteta. Analogno zapadu Evrope u 19. stoljeću, danas nacije istočne Evrope stvaraju okvir stvaranja države. Nastankom moderne birokratske države etničke zajednice dobivaju novu političku važnost. U modernoj državi nema mjesta za etničku autonomiju koja je u suprotnosti sa novom ideologijom integracije svih građana u novu nacionalnu državu. Nova ideologija političkog nacionalizma zahtjeva da svi članovi "nacionalne države" budu ujedinjeni i homogenizirani.

Unutarnji razlozi "osporavanja" makedonskog identiteta

Vажnost koju Mill daje naciji proizlazi iz potrebe osiguranja temeljnog konsenzusa unutar kog mogu postojati konflikti interesa, ali koji ne razaraju zajednicu i koji neće remetiti djelovanje institucija (Mill 1989, 161). Po njemu demokratska vladavina može funkcionirati samo ako postoji "osjećaj zajedničkog interesa" jer su "jedan narod". Tek ako postoji takav osjećaj identiteta između članova zajednice, sve njihove moguće posebnosti i interesne razlike neće ugroziti zajednicu. Taj se osjećaj u najvišem stupnju stvara zajedničkim životom pod istim političkim institucijama koje razvijaju svijest o zajedničkim političkim interesima (Mill 1989, 161-163).

Postavlja se pitanje imaju li dvije najveće etničke zajednice u Makedoniji svijest o zajedničkim interesima i postoji li politička zajednica, kojim se i označava termin nacija, a koju oblikuju zajednički preci ili barem zajednički jezik, kulturu i istoriju? Narod postaje nacija u tom povijesnom smislu samo u konkretnoj formi određenog načina života (Habermas 2001, 1-10).

Etnički Makedonci i etnički Albanci suočeni su s pitanjem "tko su Makedonci"? Tko je pripadnik nacije, a tko pripadnik manjine? Postavlja se pitanje je li manjina (etnički Albanci) dio nacije? Albanci se protive nazivu manjine smatrajući ga pogrdnim jer oni npr. u Tetovskom regionu zaista čine većinu (Schwartz 1993, 112). Postoji li jedna ili dvije nacije u Makedoniji? Mogu li

dvije nacije imati zajednički identitet? U svojoj biti, utemeljenje identiteta u Makedoniji se temelji na sukobu između dva različita koncepta Makedonije kao države i određenja tko to čini Makedonce. Dodatna činjenica "osporavanje identiteta" zasniva se na razumijevanju slojevitosti "identiteta" koji proističu iz mnoštvo izvora: nacionalnosti, etniciteta, spola, dobi, obrazovanja. Ti se identiteti poklapaju, ali su ponekad i suprotstavljeni jedan s drugim, stvarajući ograničenu mješavinu identiteta (Theissen 2007, 167). Ipak sukobljenost identiteta nije ni novina ni specifičnost Makedonije.

Različitos i etnička kompleksnost znači da je upravljanje interetničkim odnosima ključno pitanje o kojoj ovisi stabilnost zemlje i demokratski ustroj. U isto vrijeme nove demokracije su primarno definirane budućnošću isto koliko i prošlošću, određene ne samo zahtjevima zakonodavne legitimacije, nego i sposobnošću elita za istovremenom zadaćom izgradnje države, napuštanjem autoritarne prošlosti i izgradnjom demokratskih institucija. Zadatak koji se nameće političkoj eliti Makedonije odnosi se na pokušaj utemeljenja zajedničkog identiteta u etnički kompleksnom društvu koje nema jedinstvenu političku zajednicu već je to društvo, riječima Laclau-a i Mouffe-a, u kojem postoji politička granica između Makedonaca i Albanaca (Laclau et al 1985).

S izuzetkom kratkog perioda tokom II svjetskog rata Albanci nikad nisu bili ujedinjeni u jedinstvenoj državi. Ta težnja je ostala prisutna i do danas, a dugotrajne konzekvence albanskog manjinskog statusa u cijelom regionu osjećaju se i danas i oblikovale su obrazac političke mobilizacije Albanaca. Drugi glavni faktor koji je oblikovao političku mobilizaciju Albanaca odnosi se na relativno nizak nivo socijalnog razvoja unutar bivše Jugoslavije. Za razliku od svojih sunarodnjaka (pretežito na jugu) Albanije, albanska plemenska kultura na Kosovu i zapadnoj Makedoniji opstala je skoro cijelo 20. stoljeće, a počela se urušavati poslije II svjetskog rata modernizacijom lokalnih društvenih zajednica. Njihova tranzicija iz tradicionalnih u moderna kulturalna društva rezultat je povećane političke mobilizacije. Kod Albanaca je vidljiv proces poistovjećivanja naroda sa nacijom, a nepostojanje građansko oblikovanog političkog naroda čini da građanin ne može biti odlučujući faktor javne sfere. U takvom procesu je još uvijek dominantna tzv. rodovsko plemenska svijest koja ne posjeduje individualnost te samim tim nije moguće postići nivo samosvjesti.

Iako Albanci sa Kosova i Albanci iz Makedonije imaju mnogo sličnosti, Poulton glavnu razliku vidi u činjenici da prvi teže nezavisnosti, dok drugi žele jednaku participaciju u političkom životu bi-nacionalne države (Poulton 1998, 27). Brown primjećuje u potraživanju Albanaca za kulturnim i obrazovnim pravima skretanje ka "parapolitičkom" koja u konačnici znače osporavanje državnog legitimiteta. Za neke članove albanske zajednice to može biti taktika u traženju veće autonomije ili čak odvojene države, dok za druge to može voditi osporavanju etničke ekskluzivnosti makedonskog imena (Brown 2000, 130-135). I Shwartzovo promišljanje nije istovjetno Poultonu jer on

smatra da su ciljevi Albanaca često orijentirani ka sudbini svoje zajednice na Kosovu (Schwartz 1993, 114).

Najistaknutiji pripadnici albanske zajednice nisu smatrali da postoje razlike između pripadnosti Makedoniji ili bivšoj jugoslovenskoj državi (Ortakovski 2001, 35). Pored toga, albanski intelektualci i političari nisu gravitirali prema Skopju, već prema Prištini gdje se većina Albanaca školovala i studirala. Odnosi između Albanaca u Makedoniji i na Kosovu su tradicionalno bili prisniji nego s Albancima u Albaniji. Zbog neograničnih unutarnjih migracija, Albanci u bivšoj Jugoslaviji su bili u mogućnosti stvoriti svoje vlastite etno-kulturne zajednice, bez obzira što su obitavali u različitim federalnim jedinicama. Iako mnogo teoretičara smatra da politički aktivni Albanci nisu težili inkorporaciji albanskih dijelova Makedonije ili Kosova, nego su težili ostvarenju svojih prava unutar Republike Makedonije (Palmer et al 1972, 181; Reuter 1982, 93; Poulton 1995, 126), neki od lidera makedonskih albanskih stranaka definiraju svoje zahtjeve kao ostvarenje nasljednog prava na državotvornost (Xhaferi, 2005).

Albanci u Makedoniji osjećaju etničku povezanost sa Albanijom, ali su emotivno vezani za Kosovo. Kosovo smatraju kulturnom i intelektualnom osnovom jer "svi pisci, novinari, pedagozi, dolaze s Kosova, te sve što vrijedi, tamo je" (International Crisis report 1998, 2).

Raspadom Jugoslavije i nestajem jugoslovenskog sustava naroda i nacionalnosti, stvorena je pretpostavka redefiniranja makedonskog i albanskog identiteta. Javlja se takmičarski diskursi koji pokušavaju dati novo značenje samostalnoj zemlji i naciji/nacijama. Napuštajući taj sustav i uvodeći pluralizam, otvoren je put ka kompleksnom redefiniranju političkog značaja etničkih grupnih identiteta. Koncept naroda i narodnosti je trebalo napustiti i zamjeniti nečim drugim. Ali čime? Kroz cijeli period do stvaranja Jugoslavije, definiranje Makedonije se zasnivalo na činjenici da ona nije južna Srbija, zapadna Bugarska, sjeverna Grčka i istočna Albanija. Isti slučaj je bio i sa Makedoncima, koji nisu bili ni Srbi, ni Bugari, ni Grci, niti Albanci. Ali nastankom samostalne Makedonije pitanje se nije usmjeravalo na to što Makedonci nisu, nego na ono što oni jesu. Stvaranje i oblikovanje identiteta trebalo je usmjeriti na unutrašnju koheziju, a ne na vanjske različitosti. Povijest i "korisna prošlost" koristni su za projektiranje makedonskog nacionalnog osjećaja duboko u prošlost, ali i kao instrument oblikovanja nacionalne svijesti i stvaranja osjećaja jedinstva i lojalnosti. Svakoj naciji je potreban jedinstven i častan "mit" o svojoj prošlosti (Smith 1986).

Stvaranjem samostalne makedonske države albanska zajednica traži neteritorijalnu autonomiju u političkoj sferi (Ackermann 2000, 61-62). U novim uvjetima, etnički Makedonci su se promjenili iz "konstitutivnog naroda" u "većinu". Bojazan Makedonaca moguće je objasniti razlozima koji nastaju "smanjenjem svijeta". Nastajanjem nove, ali znatno manje države javlja se

strah i nepovjerenje, te sama skučenost nameće naglašeno primjećivanje "drugosti" i suočavanja sa etničkom netrpeljivosti (Theissen 2007, 169). Etnički Albanci su teško prihvatili status "manjine" koji se nekada u socijalističkoj paradigmi smatrao za politički nekorektni diskurs. U novoj državi oni inzistiraju na priznanju "nacije", jednako kao etnički Makedonci. Nova makedonska država je nastala na ideološkoj paradigmi jugoslovenskog socijalizma koja je zamjenjena liberalnom demokracijom. Promjena iz jedne u drugu paradigmu nije nikada potpuno izvršena. Put koji povezuje dvije paradigme izabran je preko nacionalizma koji je lako pronašao svoje plodno tlo iz kolektiviteta socijalizma u kolektivno okupljanje oko nacije, a političke elite socijalističkog doba bile su i predvodnici nacionalizma. U prvih desetak godina nove države, politički sustav koji je sadržavao elemente jugoslovenskog socijalizma i liberalne demokracije favorizirao je etničke Makedonce, tretirajući ih kao jedinu "konstituirajući narod" (jezikom socijalizma) i "većinu" (jezikom nove liberalne demokracije) (Adamson i dr. 2004, 293-311). Samo stvaranje Makedonije kao samostalne države, odnosno referendum o samostalnosti koji je održan u rujnu 1991. godine Albanci su bojkotirali, a održali su svoj alternativni referendum početkom 1992. koji je rezultirao podrškom stvaranja "Iliride", autonomnog političkog entiteta Albanaca. Takvo raspoloženje su iskoristile albanske političke stranke, te su na tom temelju tražili povećanje kulturnih i političkih prava izazivajući negodovanje (Brown 2003, 33).

Republika Makedonija je stvarana pažljivom simbiozom socijalizma i nacionalizma. Legitimnost za to spajanje je izražena u pretvaranju socijalističke Makedonije u "drugu Ilindensku republiku" (Krapfl 1996, 302). Međutim i samo utemeljenje identiteta u Ilindenu (najznačajnijem i najvećem događaju u povijesti Makedonije) kao nacionalnom prazniku ukazuje na "spornost" takvog identiteta jer građani turske nacionalnosti ne mogu osjećati snažnu emocionalnu privrženost s tim događajem (Schwartz 1996, 34) jer je izraz makedonske etničke pripadnost u prošlosti, a nije oblik sadašnje pripadnosti makedonskom političkom građanstvu. Novi identitet svoj temelj nalazi u pravoslavlju i evokaciji na prošlost (Theissen 2007, 48), a što u početku i nije bilo lako prihvaćeno zbog još uvijek snažnog "jugoslovenskog" identiteta. Tek nestajanjem ne-jugoslovenskog identiteta, novi identitet dobiva prostor svog oblikovanja. Štoviše, određene karakteristike prošlosti, npr. snažan lokalni patriotizam, direktno je bio protivan multi-etničkom idealu koji je, bar deklarativno, proklamiran.

Svako društvo, smatra Parekh, ima povijesno nasljeđenu kulturalnu strukturu koja određuje javni život suprotstavljajući se preinakama i izazivajući dezorijentaciju, zabrinutost i otpor (Parekh 2000, 263). Shodno tome kako Makedonci smatraju Makedoniju svojom "prirodnom" zemljom, nevoljko daju "prostora" Albancima. Oko ovakvog diskursa ne postoji istovjetnost poimanja. Shwartz smatra da suradnja između različitih entiteta još uvijek postoji

iako u manjoj mjeri zbog događanja u prošlosti. Ovaj autor smatra da je suradnja rezultat međusobne zavisnosti i potrebe za suradnjom zbog otežanih ekonomskih okolnosti, a ne zbog same multikulturalnosti koja je postavljena kao cilj po sebi (Schwartz 2000, 110-115).

Keith Brown vidi odnose između samih etničkih grupa, i etničkih grupa i države iz drugog ugla te primjećuje da mnogi Makedonci smatraju da su Albanci "okupirali fizički i imaginarni prostor" (Brown 2000, 145).

Ilka Theissen animozitet Makedonaca prema Abancima objašnjava prisjećanjem na povijesno nasljeđe duge otomanske vlasti, te na strogu i ruralnu prošlost koju urbani Makedonac želi izbrisati kako bi bio dio Europe. Različitost tumačenja termina "Balkan" i termina "zapad" daje matricu isključenja "drugih" kroz termine "mi i oni" koje su usvojili mnogi Makedonci. Međunarodna zajednica je Makedonce prisilila na proširenje javne sferu u kojoj bi bilo više prostora za traženja albanske zajednice. Kada se govori o bijesu Makedonaca koji je izazvan Ohridskim sporazumom, ne misli se toliko o dobiti Albanaca, koliko o gubicima makedonskog identiteta (ICG Balkans Report 2001, 8).

Važno je naglasiti svoje nezavisnosti, Makedonija čini značajne napore u poboljšanju položaja nacionalnih manjina u svim područjima državne uprave. Pod utjecajem Ohridskog sporazuma, broj zaposlenih Albanaca se postepeno povećava. Taj trend će se morati i dalje nastaviti jer je još uvijek velik debalans između broja zaposlenika i broja pripadnika albanske zajednice. To je težak i bolan proces i za DUI i za Vladu Makedonije, ali i za VMRO i DPA.²

Tako npr. u MUP-u ima 8,7 % pripadnika nacionalnih manjina od ukupnog broja zaposlenih, što je skoro duplo od perioda 1993-1996. U Ministarstvu obrane ima 8,16 % pripadnika nacionalnih manjina. Pripadnici nacionalnih manjina su zastupljeni i u sudstvu: u Ustavnom sudu 3 od 9, a u Pravnom savjetu Republike su 2 od 9 članova. U Vrhovnom sudu Republike Makedonije 4 od 25 sudaca su Albanci, a jedan član je pripadnik vlaške nacionalne manjine³.

Promjenu nacionalnog identiteta prouzročio je Ohridski sporazum, koji je bio nekompletan jer je uzimao u obzir samo nezadovoljstvo albanske zajednice, bez rješenja koja bi poduprla "sporan" identitet etničkih Makedonaca. Ohridski ugovor je početnom implementacijom popravio dugotrajno nezadovoljstvo albanske manjine na način koji je makedonska većina smatrala štetnim. Pretvarajući Makedoniju u "građansku državu", promoviranjem liberalnog modela ustava, barem nominalno (Frčkoski 1998, Caca 2001), oslabila je

---

² Vidi i usporedi sa: Xaferi, Pravičnata zastapenost na etnikume će bide bolan proces i za DUI i za Vladata, Dnevnik, 18. 1. 2003, 13. Broj zaposlenih Albanaca se povećava iz godine u godinu, 3,63 % u 2001, 7,5 % u 2002, te 22, 4 % u 2003.

³ Facts About, National Minorities in the Republic of Macedonia, 23-31; Ortakovski Vladimir, 2002, *Nacionalne manjine u Republici Makedoniji*, u *Demokratija i nacionalne manjine* ur. Goran Bašić, Centar za istraživanje etniciteta, Beograd, 23-31.

njena bit kao domovine makedonskog naroda. Zakonodavnim rješenjima Ohridski sporazum je težio stvaranju građanske države, iako je istovremeno jačao etnizaciju političkog života.

Ohridski sporazum i ustavne promjene koje je on uvjetovao imale su izniman značaj u promicanju političkog identiteta zemlje koji se najbolje opisuje kao "miletski" ili "etnički" (Daskalovski 2002). Međutim, neki od lidera albanskih stranaka, kao npr. Ali Ahmeti, lider DUI-a, smatraju da Ohridski sporazum nije dovoljno poboljšao položaj albanske zajednice te je, često tražeći njegovu reviziju, pokretao pitanje službene upotrebe albanskog jezika i statusa članova vojnih postrojbi u sukobu 2001. (tzv. Oslobodilačke Narodne Vojske). Šireći svoje zahtjeve, DUI direktno zahtjeva: 1) promjenu Zakona o službenoj upotrebi manjinskog zakona; 2) rješenje statusa bivših pripadnika ONV, mirovina, zapošljavanje; 3) puštanje u parlamentarnu proceduru novog seta manjinskih zakona (do potpune realizacije Ohridskog sporazuma); 4) definicija sadržaja i broja zakona koji će biti doneseni badinterovom većinom; 5) dvostruka većina glasanja u Vladi.

Jedan od najpotencijalnijih izvora nestabilnosti u Makedoniji bile su prijetnje separatizmu koje je poticala teritorijalno koncentrirana i nezadovoljna etnička manjina Albanaca. Demografske promjene pogodne brojčanoj nadmoći albanske manjine, stvorile su atmosferu nesigurnosti koja je prijetila narušavanju krhke međuetničke ravnoteže u Makedoniji i dodatno podupirala uvjerenje Makedonaca da vrijeme nije na njihovoj strani (Buchsenschutz 2003). Kao rezultat mnogobrojnih različitosti između dvije glavne etničke zajednice uočava se segregacija društva koja vodi stvaranju novih političkih identiteta i institucija po etničkim linijama.

Iako Poulton smatra da se Albanci u Makedoniji ne protive imenu svoje domovine pod nazivom Republika Makedonija, za koju tvrde da je samo "ime teritorija bez specifičnih slavenskih konotacija" te se ne protive ni tvrdnjama makedonskih nacionalista koji smatraju da imaju antičke korjene (Poulton 2000, 187), danas sve više albanska politička elita teži stvaranju bi-nacionalne države u kojoj bi albanska zajednica bila priznata kao konstitutivna nacija smatrajući da imaju nasljedno pravo na državotvornost, službenu upotrebu albanskog jezika i nacionalnih simbola (Xheferi, 2005). Već na samom početku stvaranja nezavisnosti albanska zajednica nije pokazala zadovoljstvo stvaranjem nove države jer su pored bojkota referendumu o samostalnosti i sami sudionici incidenta na Bit Pazaru krajem 1992. priznali da oni priznanje Makedonije vide kao provokaciju (Brown 2003, 34).

Nerazumjevanje i oružane konfrontacije makedonskih građana albanske etničke pripadnosti i makedonskih državnih institucija nakon uspostave samostalne Makedonije usmjeren je na pitanje zakonodavnog i političkog statusa albanske zajednice u Makedoniji, i u konačnici na politički i kulturalni karakter same države. Najveći prijevori, prije Ohridskog sporazuma, odnosili su se na jezik i

obrazovanje albanske zajednice koja je tražila priznavanje albanskog kao drugog službenog jezika i priznanju albanskog sveučilišta u Tetovu status državnog (Perry 2001). Od samog stvaranja nezavisne Makedonije temeljna traženja albanskog nacionalizma su zasnovana na stvaranju autonomije, "Iliride" u zapadnoj Makedoniji koja je pretežito naseljena Albancima, kao i etabliranju kulturnog centra u Tetovu. Glavni cilj svih političkih stranaka usmjeren je davanje albanskoj zajednici status partnerske nacije (Babuna 2000).

Makedonska strana je smatrala da priznanje albanskih zahtjeva vodi razdiobi zemlje, te mogućem odcjepljenju zapadnog djela teritorija od države Makedonije, pretežito naseljenim Albancima. Makedonska strana je albanske zahtjeve doživjela kao ugrožavanje nacionalnog integriteta Makedonije jer teritorij sadrži "kulturološke krajolike grupnog identiteta", a izraz teritorijalnost u sebi sadrži "potrebu grupe da zaštiti svoj jezik, religiju i svoj temeljni identitet" (White 2000, 5). Kad je u pitanju Makedonija, upravo je teritorij ključ zaštite nacionalnog identiteta, bilo kao prijetnja iznutra ili od strane susjeda. Evidentno je da najveća etnička grupa ne teži multikulturalizmu već isticanju kulturološke politike svoje zajednice. Multikulturalan "argument" se u tom slučaju koristi više kao izgovor u ostvarenju svojih političkih (etničkih) ciljeva (Atanasov 2003, 307).

Suprotno makedonskim i albanskim interesima, međunarodna zajednica želi Makedoniju oblikovati kao multikulturalnu državu, bez dominacije ijedne grupe i u kojoj se bira građanski pristup naciji i državnosti. Rezultat takvog pristupa uzrokuje prijepore, kako unutar zemelje tako i van nje, oko pitanja legitimnog vlasništva i identiteta "makedonske" nacionalne države, te posebno oko građanske definicije nacije koja prevladava nad etničkom (Koppa 2001, 43).

Sa makedonske perspektive, takav oblik uređenja države umanjuje sigurnost nacije. Albanska strana smatra da u multikulturalnoj državi nije moguće sve građane izjednačiti jednim nacionalnim imenom, još pogotovo ako je ime države identično imenu dominantne nacionalne zajednice jer Albanci izjednačavanjem svih građana pod imenom Makedonac vide kao proces koji u sebi sadrži asimilacijske konotacije (Ramadani 2004). Udio Makedonaca na nametnuti oblik države, njihov je strah u mogućnosti održanja nacionalne države s obzirom na njezinu multietničnost, dok se udio Albanaca odnosi na njihove zahtjeve za većim političkim i kulturalnim (etničkim) koncesijama. To je pitanje dobiti ili gubitaka. To je pitanje dobiti više za "nas" protiv "njih".

Želja međunarodne zajednice da Makedonija postane balkanska verzija multikulturalnih zemalja čini se nemogućim projektom, jer za razliku od npr. Švicarske, Belgije ili Kanade, Makedonija u svom nazivu nosi ime najveće nacije, što navodi na zaključak da će etnički Makedonci uvijek tvoriti kulturološki, ako ne politički dominantnu grupaciju stanovništva, a stvaranje građanski oblikovane države etnički Makedonci vide kao opasnost za zaštitu i opstanak spornog nacionalnog identiteta (Adamson et al 2004).

S druge strane u zapadnim multikulturalnim demokracijama realizacija političkih interesa kroz matricu nacionalnih identiteta je apsolutno isključena, dok je politički život u Makedoniji u mnogome obojen postojanjem političkih stranaka po etničkom principu. Vodi li takavo političko organiziranje rascjepkanosti i daljnjoj dezintegraciji društva? (Muhić 2004).

Pravo Makedonaca na nacionalno samoopredjeljenje zasniva se na percepciji povijesne autentičnosti makedonske nacije i činjenici da je takva percepcija osporavana od susjednih država. Zbog takvog poimanja posebno je važna potreba obrane temeljnih pretpostavki sadašnje države. Sa makedonskog gledišta, njihovo je pravo kao nacije utemeljiti državu, te se ne smatraju obaveznim odgovoriti zahtjevima albanske manjine.

Glavna makedonska dilema je pitanje kako pomiriti dva nacionalizma, građanski (etnički) makedonski i etnički albanski (Atanasov 2003, 305). Makedonski nacionalizam jača u nastojanju opravdanja kontinuirane opstojnosti makedonske nacionalne države, kao i stavova susjednih država prema Makedoniji. Bitno je konstantno braniti kontinuitet makedonske nacije jer, ako ne postoji makedonska nacija, kako može postojati makedonska nacionalna država? Međutim, slijedimo li Gellnera, upravo nacionalizam ukazuje da nacije ne možemo izjednačiti s državama. Država se određuje s obzirom na naciju, jer nacionalizam sadrži princip legitimiteta moderne države. Kao kriterij stvarnosti nacije, država nikako ne može biti neutralna. Ona je uvijek država neke (većinske ili dominantne) nacije, a potencijalne nacije su etničke i religijske grupe koje državne institucije na koje su upućene iskušavaju kao tuđe: kao institucije druge nacije koja je "etatizirana," tj. konstituirana kao nacija u pravom smislu riječi (Gellner 1998).

Drugi razlog osporavanja makedonskog nacionalnog identiteta makedonski nacionalisti nalaze u činjenici da će albanska zajednica dobiti moć nad državnim poslovima ako albanska manjina dobije status konstitutivne nacije. Posebnost Makedonaca je usko povezana sa željom za stvaranjem makedonske nacije jer bez posebnosti "kulture" i "etniciteta" kako može postojati odvojen politički (nacionalni) identitet? (Roudometof 2000, 12). Sukob makedonskog i albanskog nacionalizma može se objasniti i kao sukob između nastojanja razvoja makedonskog nacionalnog identiteta, s jedne strane i nastojanja albanske manjine za očuvanjem kulturalnog identiteta, s druge strane.

Štoviše, dok Makedonci brane svoj kulturni identitet, etnički Albanci osjećaju potrebu za isticanjem svog identiteta, tako da to vodi u začarani krug (Ackermann 2000, 66). Ali i obrnuto, potenciranje etničkih Albanaca za razvojem svog kulturnog i nacionalnog identiteta u sukobu je sa nastojanjima Makedonaca da razviju i konsolidiraju nacionalni identitet. Primjer toga je pitanje jezičnih prava u Makedoniji. Iako je prema Ustavu makedonski jezik jedini službeni jezik, albanski jezik se upotrebljava u lokalnoj upravi, zakonodavstvu, obrazovanju i kulturi u općinama gdje albanska manjina čini većinsko stanovništvo (International Crisis Group 2001, 6).

Kako u Makedoniji Albanci nemaju status nacije, Makedonci smatraju da Albanci nemaju pravo na traženje albanskog kao drugog službenog jezika. Kada međunarodna zajednica upućuje kritike makedonskim vladama što odbijaju priznavanje dodatnih prava albanskoj manjini, ne shvaćaju, ili ne žele shvatiti, da to nije pitanje samo manjinskih prava, već je u pitanju legitimitet i priznanje makedonskog nacionalnog identiteta.

Slijedeći Parekhovo (Parekh 2000, 207) promišljanje da multikulturalna društva moraju naći put zajedništva i graditi zajedničke interese i međusobno povjerenje, postavlja se pitanje može li Makedonija "stvoriti" pluralni nacionalni identitet? Obrazac koji je postavljen Ohridskim sporazumom vodi decentralizaciji i izražavanju identiteta, dopuštajući lokalnim vlastima upotrebu simbola identiteta zajednica pored simbola Republike Makedonije koji se pretvorio u "bitku" simbola izražavajući vlastite nacionalne (etničke) identitete. Buduće jačanje etnizacije politike vodi permanentnom rušenju društvene kohezije i stalnom natjecanju između dva nacionalizma (Atanasov 2004, 309). Pitanje je kako će uspjeti upravljati etničkim razlikama i pomiriti dva nacionalizma, a uspjevati izgraditi nacionalni identitet?

Vanjski razlozi "osporavanja" makedonskog identiteta

Krhki osjećaj makedonskog identiteta unutar zemlje, pretvaranjem "nacionalne" u "građansku" državu, kao i podriivanjem temelja države kao domovine makedonskog naroda, dodatno je opterećen od susjednih zemalja: Grčke, koja se protivi imenu zemlje, Bugarske koja dovodi u pitanje opstojnost makedonske nacije i jezika, Srbije koja ne priznaje autonomiju makedonske crkve (International Crisis Group, 2009).

Bez jugoslovenske federacije, Makedonija gubi sigurnost zaštite, a kao odgovor bugarskim i grčkim stavovima javlja se makedonski nacionalizam koji će značajno utjecati na odnose između Albanaca i Makedonaca. Zabrinutost Makedonaca krajem 90ih godina 20. stoljeća sumirao je tadašnji ministar obrane Popovski riječima: *"pritisak naših susjeda djeluje na našu javnu psihu ...odražavajući se kroz osjećaj opasnosti u jednom trenutku, a nesigurnosti u drugom"* (Popovski 2001, 271).

Tokom zadnja dva stoljeća građenje nacije u Grčkoj, Bugarskoj i Srbiji je naglašavalo nacionalnost kao glavni kriterij pripadništva "imaginarnoj zajednici," naglašavajući partikularne kriterije na račun građanskog orijentiranog univerzalističkog kriterija. Tako npr. grčki nacionalni identitet bio je povijesno određen pripadnošću pravoslavnoj crkvi i poznavanjem grčkog jezika. Moderni grčki identitet obuhvaća samo članove *éthnos-a* (nacije).

Grčka

Grčko neprihvatanje makedonskog identiteta odnosi se na ime države, nacije i njezinog jezika. Za Makedonce je izbor imena više od temeljnog ljudskog prava. Kao što grčka mitologija naglašava kontinuitet između antičkog helenskog svijeta, uključujući i antičku Makedoniju i modernu grčku državu, tako i Makedonci smatraju da je njihov identitet krucijalno povezan i neodvojiv od njihovog imena. Glavna razlika između dva gledišta zasniva se na činjenici da je makedonska baština samo dio grčkog identiteta, dok za Makedonce drugi ne postoji.

Prihvatanje prijedloga za novo ime, koja predstavlja samo grčku poziciju, značilo bi da Makedonci odstupaju od svojih nacionalnih vrijednosti. Takvi prijedlozi se mogu nuditi jedino ako vladajuća elita ne utvrđuje granice ispod kojih ne želi ići te ih ne može niti braniti. Ne postoje institucije na svijetu koje mogu upisivati ili potvrđivati identitet. Prijepori između Makedonaca i Grka oko imena utječu i na odnose s Bugarskom koji postaju sve agresivniji, kao i sa Srbijom, smatra bivša ministrica vanjskih poslova Ilinka Mitreva (SEE Security Monitor 2010b).

Grčka ne priznaje Makedonce kao posebnu naciju, već inzistira na njihovim bugarskim korjenima, a temin imena povezuju sa teritorijom koji je otež Grčkoj za vrijeme prošle države. Takva negacija makedonskog identiteta razumljiva je ako se ima u vidu diskurs Grka prema Makedoniji. Za razliku od Bugara, Grci nužno ne negiraju opstojnost slavenskog stanovništva u Makedoniji, već se protive da to stanovništvo upotrebljava ime Makedonija. Sa grčke perspektive, ime Makedonija je uvijek bilo i uvijek će biti smatrano "konstitutivnim elementom grčke kulturne baštine" (Kofos 2001, 232). Ime Makedonija je integralni dio grčkog identiteta, po kome nitko ne može biti Makedonac ako nije i Grk. Makedonija kao dio Grčke zauzima fundamentalno mjesto u grčkom političkom promišljanju (Pettifer 2001, 18).

Od 60ih godina 20. stoljeća, temeljem tumačenja grčkog lingvистa Nikolaoisa Andriotisa, Grci iznose teze o vještačkom karakteru makedonskog jezika jugoslovenske Republike Makedonije koji je iskonstruiran "odozgo" zbog političkih razloga. Takva tvrdnja je uvelike karitizirana od strane drugih lingvистa, sa općim zaključkom da je takva tvrdnja prijetnja makedonskom jeziku, a ne tom jeziku kao regionalnom dijalektu (Lunt 1984; Friedman 1975, 1985). Jezik i dijalekt nisu krajnje odrednice (Lunt 1984, 91) i pripada li dijalekat nekom jeziku "nije lingvistička, nego sociopolitička odluka" (Friedman 1985, 36). Značaj i nepopustljivost oko imena zemlje značajno je utjecala i na neprihvatanje Makedonije u NATO savezu, što je vidljivo iz izjave ministra vanjskih poslova Makedonije, Miloševskog da je "Makedonija kažnjena neprimanjem u NATO savez, ne zbog toga što smo napravili, već zbog toga što jesmo" (BBC News 2008).

Makedonci tvrde da njihov identitet nije prijetnja grčkom identitetu jer oni ne tvrde da vode porijeklo iz antike, već od Slavena, željeći naglasiti da antički Makedonci nisu bili antički Grci. Na temelju takvog promišljanja Makedonci smatraju da imaju pravo na kulturnu baštinu antičkih Makedonaca. Takvo viđenje je dijametralno različito od grčkog jer grčka nacionalna država naročito inzistira na neprekinutom povijesnom identitetu od 3000 godina, te je antička kulturna baština ugrađena u identitet moderne nacije.

Kako bi osigurali ideološkom aparatu potporu za opravdanje svojih prava na makedonsko tlo, nacionalisti koriste parcijalna predanja iz nacionalne prošlosti. Cilj nacionalnih predanja je negiranje suparničkih identiteta te samim tim i ostvarivanje monopola nad Makedonijom (Roudometof 2002b, 68). Ekstremni makedonski nacionalisti žele pokazati da današnji Makedonci nisu Slaveni već potomci antičkih Makedonaca, dok umjerenjaci kao što je bivši predsjednik Kiro Gligorov (Gligorov 1999, 102) smatraju da *"Makedonci ne trebaju robovati hipotezama da smo nasljednici Aleksandra Velikog"*. Ipak i Grci i Makedonci uvelike koriste Aleksandra Velikog kao snažan simbol povijesnog i kulturnog kontinuiteta. Upotreba arheologije u nacionalističkoj legitimizaciji daje široki spektar konfrontacije oko simbola. Borba oko simbola je pokazala svoju žestinu kada se Grčka usprotivila međunarodnom priznanju Makedonije i korištenju simbola sunca na makedonskoj zastavi. Grčka reakcija na deklaraciju o nezavisnosti ogledala se u vehementnom odbijanju imena "Makedonija", jer sve što je Makedonija nužno je i Grčka, dok se odabir državnih simbola, prvenstveno zastave, tumačio kao zadiranje u kulturno nasljeđe Grčke (Brown 1994). Sve strane involvirane u simboličkom sukobu (Bugarska, Grčka i Makedonija) polaze od činjenice da je nacionalnost temelj njihovog nacionalnog identiteta i sve strane smatraju da je nacija temelj njihova nacionalnog identiteta. Takav stav dovodi do isključivosti spram druge strane. Za Grke, Makedonija je ime i teritorij narazdvojivo vezan za moderan grčki identitet.

Bugarska

Za Makedonce isključivost njihovog nacionalnog identiteta je najvažnija komponenta koja ih povijesno odvaja od Bugara. Za Bugare, Makedonija je iredenta, područje koje etnički i povijesno pripada jednoj zemlji, ali je pod političkom kontrolom druge. Iako Makedonija u relaciji sa Bugarskom nema nasljeđa zajedničkog života u zajednici sa drugim republikama, ratom pogođenih naroda, nelagodnosti oko imena zemlje, ipak odnosi sa Bugarskom pokreću neka od najtežih pitanja vezana uz zahtjevanja Makedonije za tretmanom suverene države sa vlastitim identitetom i jezikom. Izazov makedonskom identitetu iz bugarske perspektive indirektnije i prvenstveno emocionalno utječu na makedonsku nacionalnu psihu. Bugari smatraju da su etnički Make-

donci i Bugari jedan narod (Kofos 2001, 232), te se protive priznanju njihovog separatnog makedonskog jezika, što potkrijepljuju činjenicom da makedonska nacionalna država, simbolički centar makedonske transnacionalne zajednice, ne uključuje bugarski i grčki dio Makedonije (Danforth 1995, 84). Iako Bugarska priznaje Makedoniju pod njezinim ustavnim imenom, ne priznaje makedonski jezik, što u konačnici znači da ne priznaju separatno postojanje makedonske nacije (Crisis Group Europe Briefing, 2009). Prema takvom mišljenju jedini pravi Makedonci su Grci. Predsjednik Bugarske Želez izjavio je 1992. da Bugarska priznaje makedonsku državu, ali ne i makedonsku naciju. Makedonija je samo geografska oznaka, a ne i ime nacije (*The Independent* 1992, 11). Implikacije takvog stava kasnije su se pokazale na pitanju jezika jer su Bugari tvrdili da je makedonski jezik samo bugarski dijalekat, a što je bio velik izvor sukoba između dvije zemlje (Poulton 2000, 116).

Dok je pitanje nacije teoretsko pitanje, pitanje jezika je itekako praktično pitanje, kao što je npr. potpisivanje nužnih dokumenata između dvije zemlje. Dvije vlade nisu uspjele potpisati niti jedan bilateralni dokument, dok nije 1999. godine bugarski parlament pronašao rješenje da je tekst sporazuma "makedonski, u skladu sa makedonskim ustavom". Bugari, kao i svi makedonski susjedi, nisu imali u vidu promjenu nacionalnog identiteta i jezika jer nije moguće govoriti o konstanti bugarskog identiteta u Vardarskoj i Egejskoj Makedoniji kroz stotinu godina (Drezov 2001, 51).

Bugari svoje poimanje Makedonaca kao nacije koja nije odvojena od Bugara potkrijepljuju činjenicom da obje nacije imaju zajedničke heroje ili da obje nacije smatraju Ohrid kolijevkom svoje kulture i glavnim gradom srednjevjekovne države kralja Samuila kog obje nacije smatraju svojim. Najnoviji dokaz da Bugarska nije odustala od teze o jedinstvenoj naciji koja živi u dvije odvojene države je "Prijateljski ugovor" koji je predložila Bugarska, a koja prilazi "s pozicija moći", naglašavajući svoje članstvo u EU i NATO. Neki od prijedloga su učvršćivanje suradnje u području kulture, zajedničke kulture i kulturnog nasljeđa, kao i organiziranje zajedničkog obilježavanja povijesnih događanja zajednički objema državama (SEE Security Monitor, 2010).

Područje mješanja u makedonski nacionalni identitet može se vidjeti u području visokog obrazovanja jer studenti u kategoriji etničkih Bugara van Bugarske imaju pravo na niz koncesija. Međutim, ključni dio upisa uključuje i polaganje ispita kojim studenti polažu ispit iz povijesti i on je dijametralno različit od makedonske povijesti. Takav uvjet može se vidjeti kao poticaj prihvaćanja bugarskog porijekla. Neki političari i mediji u tome vide "bugarizaciju" i konačno "ponovo ujedinjenje", kojoj je cilj asimilacija makedonske nacije. Još jedan vid asimilacije vidljiv je i u povlaštenog puta za dobivanje bugarskog državljanstva jer svaki Makedonac slavenskog porijekla ima pravo na državljanstvo (Izveštaj o balkanskoj krizi, 2010).

Srbija

Iako Srbija službeno priznaje i makedonsku naciju i makedonsku državu, gledište koje zastupaju srpski akademici, po Drezovu, zasniva se na promišljanju da su Makedonci lišeni bilo kakvih posebnih etničkih odrednica, te se uvijek nalaze negdje između Srba i Bugara (Drezov 2001, 53). Proces razvoja nacionalnog identiteta koji obuhvaća teritorijalno određenje je bio ugrožen određivanjem granice između SRJ i Makedonije. Iako proces demarkacije granice nije izazvao ozbiljne sukobe između dvije zemlje, dugotrajnost procesa od 15 godina pokazao je ranjivost Makedonije. Ipak, najveći izazov nacionalnom identitetu, kao religijskoj odrednici, je odbijanje Srpske pravoslavne crkve za priznanjem autokefalnosti makedonske crkve, te pokušaj srpske crkve u Makedoniji da uspostavi "Ohridsku patrijaršiju" (Crisis Group Europe Briefing 2009, 3). U svijetu pravoslavnih crkava autokefalnost makedonske crkve nije potvrđena od nijedne značajnije pravoslavne crkve u svijetu. Makedonska crkva i makedonske vlasti vjeruju da je za to najodgovornija Srpska pravoslavna crkva. Takvi pokušaji su produbljivali tenzije između dvije države, ali i percepcije etničkih Makedonaca o konstantnoj ranjivosti njihove nacije. Makedonci smatraju da postojanje autonomne crkve značajno utječe na proces izgradnje vlastitog identiteta.

Albanija

U priznanju Makedonije Albanija zastupa stajalište da ta država ne pripada posebno i jedino etničkim Makedoncima, te se zalaže za pitanja prava etničkih Albanaca (Isaković 2000, 220). Albanija je do 1997. godine neprekidno uvjetovala svoje odnose s Makedonijom unapređenjem statusa albanske manjine. Situacija se mijenja nakon dolaska nove vlade Fatos Nana 1997. godine. Tirana se nije odrekla svoje podrške Albancima koji žive u Makedoniji i obveze podržavanja unapređenja njihova položaja, ali je smatrala da manjinska prava Albanaca treba zadovoljavati prema evropskim standardima i unutar institucija sistema, a ne nelojalnošću prema državi. Albanski premijer Fatos Nano, u razgovoru s političkim strankama Albanaca u Tetovu, izjavio je da službena Tirana *albansko pitanje* na Balkanu vidi unutar buduće ujedinjene Evrope.⁴ Tokom oružanog sukoba Albanaca i Makedonaca, Tirana je službeno osudila nasilje "ekstremnih" Albanaca, izjavom premijera Ilir Mete da je "održanje

---

⁴ Na sastanku sa političkim strankama Albanaca u RM, istog je dana dao intervju za BBC i MTV i izjavio: "...Položaj Albanaca u Makedoniji je dobar, a vaša vlada treba dobiti pohvale zbog svoje politike prema Albancima... Uvjeren sam da Albanci, gdje god se nalaze, vide svoju budućnost u ujedinjenoj Europi..", Džambazovski, Panta, *Nanova poruka*, Nova Makedonija, 21.1.1998, 2.

makedonskog teritorijalnog integriteta i suvereniteta od krucijalne važnosti za Albaniju i njezinu regionalnu stabilnost (Govor premijera u Francuskoj, *Reuters* 6 March 2001, Ortakovski, 36).

Zaključak

Mill smatra da demokratska vladavina može funkcionirati samo ako postoji osjećaj zajedničkog interesa jednog naroda. Tek ako postoji takav osjećaj identiteta između članova zajednice, sve moguće posebnosti i interesne razlike neće ugroziti zajednicu. Taj se osjećaj u najvišem stupnju stvara zajedničkim životom pod istim političkim institucijama koje razvijaju svijest o zajedničkim političkim interesima. Za Makedoniju se teško može reći da dvije najveće etničke zajednice imaju zajednički interes (ako se izuzme stremljenje EU i NATO). Samim postojanjem političke granice koja postoji u zemlji, ne može se govoriti niti o postojanju jedinstvene političke zajednice. Također, slijedeći Millovo promišljanje Makedonija nema jedan narod jer te dvije zajednice nemaju zajednički identitet (jezik, povijest, mitove, simbole). "Sporan identitet" ukazuje na situaciju u kojoj se Makedonija nalazi, oznaka je značenja "biti u sredini", a odnosi se na osporavanja između dvije ili više grupa oko kulturnog nasljeđa i povijesnog prostora. Pri tome se odmah pomišlja na ideološki i politički duel oko imena Makedonija, simbola, Aleksandra Velikog. Poimanje "spornog identiteta" zasigurno je i jedan od značajnih načina označavanja "makedonskog problema" koji se ponajprije odnosi na nejasno i dvoznačno područje između Istoka i Zapada. Nestankom Jugoslavije, diskurs jedinstva postaje diskurs različitosti. "Spornost identiteta" ukazuje i na različitost i njegovu prilagodbu socijalnim, društvenim i političkim promjenama. Iako različitost može biti činjenično obilježje Makedonije, te samim tim značajno utjecati na "spornost" identiteta, važno je naglasiti da različitost nije samo proizvod nasilja, već je i kao takva često prenaplašena, a ponekad i proizvedena.

Iz makedonske perspektive teritorijalni integritet je direktno povezan sa očuvanjem i konsolidacijom makedonskog identiteta. Makedonci smatraju da je od početka 90ih godina 20. stoljeća njihov identitet, koji je još u fazi formiranja, direktno ugrožen, najviše od strane Grčke i Bugarske, a iznutra albanskoj suprotstavljenošću političkoj i kulturnoj dominaciji Makedonaca uz dodatak makedonke percepcije nesigurnosti. Kad je u pitanju Makedonija, teritorij je ključ zaštite nacionalnog identiteta, bilo kao prijetnja iznutra ili od strane susjeda. Prijetnja teritorijalnom integritetu Makedonije, predstavlja prijetnju legitimnosti, čak možda i opstojnosti makedonske nacije. Ta prijetnja se može smatrati najvećom prijetnjom nacionalnom identitetu jer je stvaran sukob sa podnacionalnim identitetom unutar države, kao želja ekstremnih nacionalista, usredotočen na odcjepljenje od same države. Sadašnjim procesom decentrali-

zacije, otpočetim od Ohridskog soprazuma, *de facto* postoje područja u okviru zemlje sa vlastitim nacionalnim identitetom najveće nacionalne manjine, te pravom na upotrebu svog jezika kao službenog. Međunarodna zajednica nije uzimala u obzir strukturalne probleme Ohridskog sporazuma koji je osigurao sigurnost Albancima na račun vlastitog osjećaja nesigurnosti Makedonaca, te izazvali jedinstveno osporavanje "prava" nacionalne većine na svoju zemlju. Albanski zahtjevi traže priznanje i promjenu javne sfere koju makedonska strana nije spremna "dijeliti" jer se time njihovo poimanje identiteta mijenja.

Za Makedonce je pitanje identiteta povezano sa opstojnošću njihove zemlje. Zato Makedonci bilo realno ili simbolično sukobljavanje oko identiteta smatraju velikim izazovom stabilnosti svoje zemlje. Glavni razlozi sukoba oko identiteta zasnovani su na različitim predanjima koji oblikuju kolektivno sjećanje, pa i samim tim isključivosti političkih identiteta.

Temeljne kontroverze oko makedonskog identiteta sadržane su u interpretaciji različitih odrednica identiteta. Prva kontroverza, stvarnog unutarnjeg osporavanja nacionalnog identiteta, odnosi se na problem nametnut Ohridskim sporazumom; pretvaranjem nacionalne u građansku državu i to u području koje državnost razumjeva i konstruira u izrazito etničkim terminima. Druga kontroverza tiče se simboličnog osporavanja susjednih zemalja; Grčke oko imena, Srbije oko nepriznavanja autonomije crkve, Bugarske oko nepriznavanja jezika i nacije, dok Albanije podupire zahtjeve albanske manjine u Makedoniji. Iako se na unutrašnjem planu nastoji istaći veća opasnost koja dolazi iz susjedstva kao prijetnja nacionalnom identitetu, ona je ipak simbolično osporavanje identiteta, koje vjerovatno ne bi bilo ni izraženo da je na unutarnjem planu Makedonija jedinstvena i konsolidirana država zajedničkog identiteta svih svojih građana ili etničkih zajednica. S druge strane prijetnje iz susjedstva ne bi vjerovatno bile niti toliko izražajne niti jake da je Makedonija sama članica EU i NATO ili da je ekonomski snažnija; ovako zbog svoje unutrašnje slabosti podložna je "napadima" susjeda. Stvar je političkih elita svih etničkih zajednica hoće li smoći snage ili volje pronaći zajednički osjećaj pripadnosti zemlji kojoj pripadaju u cilju održanja jedinstva cijelog društva.

Literatura

- Ackermann, Alice. 2000. *Making Peace Prevail: Preventing Violent Conflict in Macedonia*. New York: Syracuse University Press.
- Anderson, Benedict. 1991. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Adamson Kevin, Jović Dejan. 2004. The Macedonian–Albanian political frontier: the rearticulation of post-Yugoslav political identities. *Nations and Nationalism* 10 (3): 293–311.

- Atanasov, Petar. 2003. Macedonia Between Nationalism(s) and Multiculturalism. *Sociologija XLV* (4): 303-316.
- Babuna, Aydin. 2000. The Albanians of Kosovo and Macedonia: Ethnic Identity superseding Religion. *Nationalities Papers* 28 (1): 67-92.
- BBC News. 4 April, 2008. Dostupno na: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7329963.stm>.10.3.2010.
- Biberaj, Elez. 1998. *Albania in Transition: The Rocky Road to Democracy*. Boulder, CO: Westview Press.
- Brown, Keith S. 1994. Seeing Stars: Character and Identity in the Landscapes of Modern Macedonia. *Antiquity* 68: 784–96.
- Brown Keith, 2000. "In the Realm of the Double Headed Eagle: Parapolitics in Macedonia". In *Macedonia: the politics of identity and difference*, ed. Jane Cowan, 122-140. London: Pluto Press.
- Brown, Keith. 2003. *The Past in Question: Modern Macedonia and the uncertainties of nation*. Princeton: Princeton University Press.
- Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear*. Harlow: Longman.
- Buchsenschutz, Ulrich. 2003. A Major Blow to the Peace Process in Macedonia, *RFE/RL Balkans Report*, 7 (25 April 2003), 12, dostupno na <http://www.rferl.org/reports/balkan-report/2003/04/12-250403.asp> 12.3. 2010.
- Caca Gjorgi. 2001. "Status and Rights of Nationalities in the Republic of Macedonia". In *The New Macedonian Question*, ed. James Pettifer, 235- 249. Basingstoke: Palgrave.
- Crisis Group Europe Briefing. 2009. *Macedonia's Name: Breaking the Deadlock*, number 52, 12 January.
- Danforth, Loring M. 1995. *The Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in a Transnational World*. Princeton: Princeton University Press.
- Daskalovski, Zhidas. 2002. Language and Identity: The Ohrid Framework Agreement and Liberal Notions of Citizenship and Nationality in Macedonia, *JAMIE*, 1/2002.
- Drezov, Kyril. 2001. "Collateral Damage: The Impact on Macedonia of the Kosovo-War." In *Kosovo: The Politics of Delusion*, eds. Michael Waller, Kyril Drezov, and Bulent Gokay, 59-70. London: Frank Cass.
- Đžambazovski, Panta. 1998. Nanova poruka, *Nova Makedonija*, 21.januar.
- Habermas, Jürgen. 1994. Three Normative Models of Democracy. *Constelations* 1(4):1-10.
- Hobsbawm, Eric, and Terence Ranger (eds). 1983. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hroch, Miroslav. 1985. *Social Preconditions of National Revival in Europe. A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups among the Smaller European Nations*. Cambridge: Cambridge Univeristy Press.
- Frčkoski, Ljubomir. 1998. *Model of the Interethnic Relations in Macedonia*. Skopje: Kryg.
- Friedman, Victor A. 1985. The Sociolinguistics of Literary Macedonian. *International Journal of the Sociology of Language* 52: 31–57.
- Gellner, Ernest. 1998. *Nacije i Nacionalizam*. Zagreb: Politička kultura, Biblioteka Minerva.
- Gligorov, Kiro. 1999. "The Unrealistic Dreams of Large States". In *The New Macedonian Question*, ed. James Pettifer, 96-104. New York: St. Martin's Press.

- The Independent. 1992. 'Greeks Fear Bulgaria's Backing For Macedonia' 17 January.
- International Crisis Balkans Report. 2001. *Macedonia's Name: Why the Dispute Matters and How to Resolve It*, number 122, 10 December 2001.
- International Crisis Balkans Report. 1998. *The Albanian Questions in Macedonia: Implications of the Kosovo Conflict for Inter – Ethnic Relations in Macedonia*, 11. 8. 1998.
- International Crisis Group. 2001. Interview with Xhaferi, 2 October.
- Isaković, Zlatko. 2000. *Identity and Security in Former Yugoslavia*. Aldershot: Ashgate.
- Krapfl, James. 1996. "The Ideals of Ilinden: Uses of Memory and Nationalism in Socialist Macedonia." In *State and Nation Building in East Central Europe: Contemporary Perspectives*. ed. John S. Migel, 297-316. New York: Institute on East Central Europe, Columbia University.
- Kofos, Evangelos. 2001. "Greek Policy Considerations Over FYROM," in *The New Macedonian Question*, ed. James. Pettifer, 289-312. Basingstoke: Palgrave.
- Koppa, Maria-Eleni. 2001. "Ethnic Albanians in the Former Yugoslav Republic of Macedonia: Between Nationality and Citizenship". *Nationalism and Ethnic Politics* 7 (4) 37–65.
- Kymlicka Will and Norman Wayne (eds). 2000. *Citizenship in Diverse Societies*. Oxford: Oxford University Press.
- Laclau, Ernesto and Chantal Mouffe. 1985. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Lunt, Horace G. 1984. "Some Sociolinguistic Aspects of Macedonian and Bulgarian." In *Language and Literary Theory*. Benjamin A. Stolz, I. R. Titunik, and Lubomir Dolezel (eds), 83-132. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mill, John S. 1989. Razmatranja o predstavničkoj vladavini, u John Stuart Mill, *Izabrani politički spisi*, Sv. II. Zagreb: Informator.
- Muhić, Maja. 2004. Multiculturalism in central and eastern Europe: challenge or treat?, *Anthropology of East Europe Review* 22 (2):32-40
- Ortakovski, Vladimir. 2001. Interethnic Relations and Minorities in the Republic of Macedonia, *Southeast European Politics* 2 (1): 24-45
- Ortakovski, Vladimir. 2002. "Nacionalne manjine u Republici Makedoniji". U *Demokratija i nacionalne manjine*, ur. Goran Bašić, 214-225. Beograd: Centar za istraživanje etniciteta.
- Palmer, Stephen, Robert King (eds). 1971. *Yugoslav Communism and the Macedonian question*. Hamden: CT Archon Books.
- Parekh, Bhikhu. 2000. *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Perry, Duncan. 2001. *Macedonia in Crisis*. Meeting Report no. 237, Washington, DC: East European Studies, Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Popovski, Vlado. 2001. "Why do the citizens of the Republic of Macedonia feel secure or insecure?". In *Inventory Macedonia 1989-99*, 271- 280. Skopje: Open Society Institute Macedonia.
- Poulton, Hugh. 1998. *Minorities in Southeast Europe: Inclusion and Exclusion*. Minority Right Group International Report, UK.
- Poulton, Hugh. 2000. *Who are the Macedonians?* Bloomington: Indiana University Press (2nd revised edition).

- Ramadani, Hisen. 2004. Lost opportunity, *Dnevnik*, 21. August.
- Ramet, Pedro. 1989. "Religion and Nationalism in Yugoslavia." In *Religion and Nationalism in Soviet and East European Politics*. ed. Ramet Pedro, 299-327. Durham: Duke University Press.
- Reuter, Jens. 1982. *Die Albaner in Jugoslawien*. München: R. Oldenbourg Verlag.
- Roudometof, Victor. 1999. Nationalism, Globalization, Eastern Orthodoxy: 'Unthinking' the 'Clash of Civilizations' in Southeastern Europe. *European Journal of Social Theory* 2 (2): 233-247.
- Roudometof, Victor. 2001. *Nationalism, Globalization and Orthodoxy: The Social Origins of Ethnic Conflict in the Balkans*. Westport: CT: Greenwood Press.
- Roudometof, Victor. 2002a. "Greece, Bulgaria, and the Macedonian Question". In *Collective Memory, National Identity, and the Macedonian Question*, ed. Victor Roudometof. Westport: Praeger Publishers.
- Roudometof, Victor. 2002b. "Toward an Archaeology of the Macedonian Question". In *Collective Memory, National Identity, and the Macedonian Question*, ed. Victor Roudometof, 57-83. Westport: Praeger Publishers.
- Schöpflin, George. 2000. *Nations, Identity, Power: The New Politics of Europe*. London: Hurst & Co.
- Schwartz, Jonathan. 1993. Macedonia: a country in quotation mark. *Anthropology of East Europe Review* 11 (1-2): 110-117.
- Schwartz, Jonathan, 1996, *Pieces of mosaic. An Essay on the making of Macedonia*. Høbjerg: Intervention Press.
- Schwartz, Jonathan. 2000. "Blessing the Water the Macedonian Way: Improvisations of identity in Diaspora and in the Homeland". In *Macedonia: the politics of identity and difference*, ed. Jane Cowan, 104-122. London: Pluto Press.
- Schwartz, Jonathan. 2001. "Contested identity" or "Ethnic war"? *The Endurance Test in the Republic of Macedonia*. MESS Conference: Macedonian Knots, Piran, Slovenia, September, 20.
- Skodrova, Albena. 2010. *Makedonija: U toplom zagrljaju Bugarske*, Izveštaj o balkanskoj krizi. 2010. dostupno na www.iwpr.net/.../makedonija-u-toplom-zagrljaju-bugarske. 13.03.2010.
- SEE Security Monitor: 2010a *Bulgaria Makes 'Indecent Proposal' to Macedonia*, March 17, 2010
- SEE Security Monitor: 2010b *Macedonia: Name dispute talks to affect relations with Bulgaria*, March 23, 2010.
- Smith, Anthony D. 1986. *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Basil Blackwell.
- Smith, Anthony D. 1991. *National Identity*. London: Penguin.
- Smith, Anthony, D. 2003. *Nacionalizam i modernizam – kritički pregled suvremenih teorija nacija i nacionalizma*. Zagreb: Politička misao.
- Theissen, Ilka. 2007. *Waiting for Macedonia: identity in a changing world*. Toronto: Broadview Press.
- Troebst, Stephan. 1992. Makedonische Antworten auf die 'Makedonische Frage' 1944-1992: Nationalismus, Republikgründung, nation-building. *Südosteuropa* 41 (7-8): 423-442.
- White, George W. 2000. *Nationalism and Territory: Constructing Group Identity in Southeastern Europe*. Lanham: MD, Rowman & Littlefield.

- Willemsen, Heinz and Troebst, Stephan. 2001. Transformationskurs gehalten. Zehn Jahre Republik Makedonien. *Osteuropa* 51(3): 299-315.
- Xaferi, Arbën. 2003. Pravičnata zastapenost na etnikume će bide bolan proces i za DUI i za Vladata, *Dnevnik*, 18. 1. 2003.
- Xhaferi, Arbën. 2005. *Faktori koji ubrzavaju raspad multietničkih država*. Međunarodni institut za bliskoistočne i balkanske studije (IFIMES) – Ljubljana, 15/prosinca 2005.

Vesna Stanković Pejnović

Zagreb, Croatia

"Contested identity" of Macedonia: identity of difference

Macedonia is still in the process of forging its identity as an independent state; a process that is "contested" not only sub-state national identities but also the extent to which Macedonia sees itself as a subject of international relations. Without the protection of the Yugoslav federation, Macedonia found its security weakened and as a response to Bulgarian and Greek attitudes a more assertive and uncompromising view of Macedonian nationalism emerged, which would have a significant influence on Macedonian-Albanian relations in the new state. The Macedonians saw their national identity "contested" from several directions at the beginning of the 1990s, most notably from Greece and Bulgaria, and from inside the new state the Albanian opposition to Macedonian political and cultural dominance. Internal challenge to national identity is a result of the large number of cleavages between the two main ethnic communities. Because of this society has become increasingly segregated with major tensions running through the formation of new political identities and institutions across ethnic lines. External challenge to national identity between the Republic of Macedonia and its neighbors can be summarized as follows: Bulgaria is the main identity threat to the extent that identity is anchored in language; Serbs are the main identity threat to the extent that identity is anchored in religion; Albanians are the main identity threat to the extent that identity is anchored in statehood; and Greeks are the main identity threat to the extent that identity is anchored in the name of the nation, its language and state.

Key words: Macedonia, identity, nation, minority.

"L'identité contestée" de la Macédoine:
identité de la différence

La Macédoine est encore dans le processus de création de son identité en tant qu'état indépendant, dans un processus contesté non seulement à l'intérieur de ses frontières, mais également à l'extérieur. Sans la protection de la fédération yougoslave, la sécurité de la Macédoine s'est trouvée affaiblie sous les attaques de ses voisins dans de pareilles circonstances, le nationalisme macédonien trouve un terrain favorable à son développement, ce qui exerce une forte influence sur les rapports albano-macédoniens dans l'état nouvellement formé. Depuis le début des années 1990 les Macédoniens ont vu leur identité nationale contestée – d'abord symboliquement par leurs voisins, puis réellement par la minorité albanaise, opposée à la domination politique et culturelle macédonienne. La contestation de l'identité nationale de l'intérieur est le résultat d'un grand nombre de différences entre les deux principales communautés ethniques. Il en découle une division croissante de la société, accompagnée par la formation de nouvelles identités et institutions politiques selon des critères ethniques. La menace extérieure à l'identité nationale peut être résumée de la manière suivante: la Bulgarie s'oppose à la reconnaissance de la langue et de la nation macédoniennes ; la Serbie s'oppose à l'autocéphalie de son église, les Albanais à la souveraineté de l'état, les Grecs enfin au nom de l'état, de la nation et de la langue.

Mots clés: Macédoine, identité, nation, minorité

Primljeno: 21.05.2010.

Prihvaćeno: 25.11.2010.